

Л.С. Остапенко, аспірантка
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”

АНАЛІЗ ПРИЧИН ГЛОБАЛЬНОГО ВПЛИВУ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Міжнародна криза ліквідності, яка швидко поширилася світом, восени 2008 р. перервала цикл зростання України. Найсуттєвішими проблемами, з якими зіткнулася Україна, стало скорочення експорту та зміна напрямку потоків іноземного капіталу. Як наслідок, підвищився тягар обслуговування та рефінансування зовнішніх боргів. На тлі зазначених проблем Україна зазнала одного з найглибших економічних спадів та однієї з найсильніших девальвацій валюти під час найважчих етапів кризи. Розглянемо причини такого скрутного становища.

По-перше, економіка України занадто відкрита і водночас недостатньо диверсифікована:

- 1) частка експорту у 2007 р. становила 50 % ВВП;
- 2) експорт країни має вузьку товарну диверсифікацію, здебільшого обмежується невеликою кількістю товарів з низькою доданою вартістю, зокрема продукцією металургійної та хімічної галузі, частка яких становить більше 50 % у загальному обсязі експорту товарів, а товари з високою доданою вартістю, зокрема машини, устаткування та транспортні засоби, складають лише 15 % всього українського експорту;
- 3) світовий попит на основні товари експорту України має тенденцію до значних коливань протягом глобальних бізнес-циклів, що призводить до непередбачуваності та нестабільності доходів від експорту;
- 4) експорт товарів України має вузьку географічну диверсифікацію: до ключових торговельних партнерів України належать лише декілька країн СНД та ЄС, а сукупна частка Росії, Туреччини, Італії, Польщі, Білорусії та Німеччини складає близько половини всього експорту товарів України.

По-друге, дефіцит рахунку поточних операцій (РПО) був надзвичайно високим, що пов'язано з тим, що:

- 1) задоволення зростання споживчого та інвестиційного попиту відбувалося здебільшого за рахунок імпортованих, а не вітчизняних, товарів та послуг;
- 2) зростання внутрішнього виробництва відбувалося значно нижчими темпами, ніж попит на кінцеві товари та послуги, через несприятливий діловий клімат в країні та перерозподіл

економічних ресурсів на користь виробників промислових товарів, зорієнтованих на експорт;

- 3) зростання цін на сировину та енергоносії, які є суттєвою складовою імпорту України, підвищило рівень заборгованості країни, а також послабило конкурентоспроможність українських промислових виробників (передусім в хімічній та металургійній галузях), які не змогли швидко пристосуватися до зовнішніх шоків, пов'язаних зі зростанням цін на світових ринках енергетичних ресурсів;
- 4) слаба диверсифікація постачальників енергоносіїв, адже для України характерна залежність від імпорту нафти та газу з обмеженої кількості країн-постачальників (Росії та Туркменістану), на тлі обмежених власних енергетичних ресурсів.

По-третє, Україна залучила значний обсяг зовнішніх позик для фінансування внутрішнього споживання та інвестицій. Так, з початку 2006 р. приватний сектор України активно залучав зовнішні позики. До 2008 р. накопилися значні обсяги зовнішнього боргу, що підлягали виплаті в короткостроковій перспективі. Загальний обсяг приватного зовнішнього боргу збільшився з 28 млрд. дол. на початку 2006 р. до 85 млрд. дол. на кінець червня 2008 р. Більше того, обсяг зовнішнього боргу, що підлягав виплаті протягом року, оцінювався приблизно в 40 млрд. дол. при наявності лише 35 млрд. дол. валютних резервів. Крім того, на фоні світової фінансової кризи, яка призвела до зворотного руху потоків капіталу, виснаження ліквідності банківського сектора, скорочення кредитування, інвестицій і споживання рефінансування та реструктуризація стали надскладними завданнями для всіх секторів економіки України.

По-четверте, кредитний ризик і ризик ліквідності банківської системи України значно зросли при зростанні обсягів негативно класифікованих кредитів (НКК). Так, за даними НБУ, частка сумнівних та безнадійних кредитів зросла з 2,5 % на початку 2008 р. до майже 9 % наприкінці червня 2009 р. Частка НКК, включаючи обсяги субстандартних кредитів, у 2008 р. становила 14,5 %, що значно вище, ніж в інших подібних країнах. Крім того, підвищився валютний ризик, пов'язаний з тим, що більше половини всіх наданих в економіку України кредитів деноміновані в іноземній валюті.

По-п'яте, монетарна політика, що проводилася НБУ, виявилася неадекватною. Це пов'язано з недостатньою прозорістю та послідовністю у проведенні валютних аукціонів та операцій з

рефінансування банків, а також слабким контролем за використанням наданих коштів:

- 1) НБУ не перешкоджав змінам валютного курсу, а намагався згладити процес девальвації шляхом продажу своїх міжнародних резервів, беручи до уваги наявні макроекономічні дисбаланси;
- 2) НБУ не зміг чітко роз'яснити основні умови своїх валютних інтервенцій, включаючи часові рамки, курс та обсяг інтервенцій, а також процес вибору банків для продажу валюти, що завадило припиненню спекуляцій як на міжбанківському, так і на готівковому ринках;
- 3) НБУ проводив непрозору політику рефінансування, що підірвало довіру до здатності центрального банку забезпечити стабільність;
- 4) НБУ здійснював слабкий контроль за використанням коштів, наданих в рамках рефінансування, значна частина яких вірогідно була виведена з країни, посилюючи тиск на валютний курс.

По-шосте, нестабільна політична ситуація та суперечливі заяви влади про майбутній валютний курс не сприяли відновленню довіри громадськості до національної валюти.

По-сьоме, рівень інфляції в Україні є надзвичайно високим при незмінному валютному курсі. Рано чи пізно втрата конкурентоспроможності мала бути відновлена шляхом відповідних змін валютного курсу. Це підтверджують численні економічні дослідження дії паритету купівельної спроможності у середньостроковій перспективі.

Остапенко, Л.С. Аналіз причин глобального впливу світової фінансової кризи на економіку України [Текст] / Л.С. Остапенко // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика: зб. тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 травня 2010 р.): у 2 т. – Суми: УАБС НБУ, 2010. – Т. 1. – С. 102-105.